

ing the Investment Attractiveness of an Enterprise]. Prydniprovskya derzhavna akademiia budivnytstva ta arkhitektury. 2018. <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/2035/1/Sobolieva.pdf>

Timush, I. S., and Moroz, V. P. "Fondova birzha: istoriia vynyknennia, pryznachennia ta osoblyvosti funktsionuvannia v Ukraini" [Stock Exchange: History of Origin, Purpose and Features of Functioning in

Ukraine]. *Suchasne pravo v epokhu sotsialnykh zmin*, vol. 11 (2021): 280-282.

Vavdiichyk, I. "Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku birzhovoi torhivli v Ukraini" [Current Status and Trends in the Development of Stock Trading in Ukraine]. *Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho*, no. 15 (2017): 182-185.

УДК 336.717

JEL Classification: G21; G24

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-249-256>

ОЦІНЮВАННЯ МАСШТАБІВ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

© 2025 РОМАШКО О. М., КРИХІВСЬКА Н. О., ШЕШУРАК А. І.

УДК 336.717

JEL Classification: G21; G24

Ромашко О. М., Крихівська Н. О., Шешурак А. І. Оцінювання масштабів операцій комерційних банків України з цінними паперами

Метою дослідження є оцінювання масштабів операцій комерційних банків з цінними паперами та розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо перспектив їх розвитку. У статті досліджено масштаби та особливості операцій комерційних банків на ринку цінних паперів України. Проаналізовано динаміку активних і пасивних операцій комерційних банків із цінними паперами, що вказує на суттєве зростання обсягів активних операцій із цінними паперами, адже їх обсяги зросли більш як утричі. Пасивні операції банків демонстрували тенденцію до скорочення, що відображає обережний підхід банків до залучення коштів через емісію цінних паперів. Аналіз масштабів діяльності з цінними паперами свідчить, що частка пасивних операцій з цінними паперами у структурі операцій із формування банківських ресурсів становить менше 1%. Водночас обсяг активних операцій з цінними паперами у структурі активів зростає в динаміці й у 2024 р. сягає понад 35%. Проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності банківських установ, зокрема структуру їхніх інвестиційних портфелів, що переважно складаються з державних боргових зобов'язань. Виявлено тенденцію до зростання активності банків на ринку цінних паперів, що супроводжується збільшенням обсягів інвестицій у цей сегмент. На основі аналізу нормативів інвестування Н11 і Н12 встановлено низький рівень інвестицій у корпоративні цінні папери, причому основна частка вкладень виключно в державні цінні папери, що свідчить про недостатню диверсифікацію портфелів. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності банків шляхом диверсифікації інвестиційних портфелів, включення до них корпоративних і міжнародних фінансових інструментів. Запропоновані заходи спрямовані на зниження ризиків та підвищення прибутковості банківських операцій із цінними паперами.

Ключові слова: комерційні банки, цінні папери, активні операції, пасивні операції, інвестиційна діяльність.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Ромашко Олександра Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: les.rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-2733>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAR-6863-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221958216>

Крихівська Наталія Олегівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: natalia.krykhivska@nung.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6807-0177>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KQT-9481-2024>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221950620>

Шешурак Андрій Ігоревич – студент, Інститут економіки та менеджменту, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: andrii.sheshurak-fnm231@nung.edu.ua

Romashko O. M., Krykhivska N. O., Sheshurak A. I. Evaluating the Scale of Operations of Commercial Banks of Ukraine with Securities

The aim of the research is to evaluate the scale of operations of commercial banks with securities and to develop practical recommendations for their future development based on this evaluation. The article examines the scale and characteristics of operations of commercial banks in the Ukrainian securities market. The dynamics of active and passive operations of commercial banks with securities have been analyzed, indicating a significant increase in the volume of active operations with securities, as their volumes have more than tripled. Passive operations of banks demonstrated a tendency to decrease, reflecting a cautious approach by banks to attract funds through the issuance of securities. The carried out analysis of the scale of activities with securities indicates that the share of passive operations with securities in the structure of operations for the formation of banking resources is less than 1%. Along with this, the volume of active operations with securities in the structure of assets is increasing dynamically and in 2024 reaches over 35%. The current state of investment activity of banking institutions has been analyzed, particularly the structure of their investment portfolios, which predominantly consist of government debt obligations. A tendency towards increased activity of banks in the securities market has been identified, accompanied by an increase in investment volumes in this segment. Based on the accomplished analysis of investment norms N11 and N12, a low level of investment in corporate securities has been determined, with the main share of investments exclusively in government securities, indicating insufficient diversification of portfolios. Practical recommendations have been developed to enhance the effectiveness of banks' operations through the diversification of investment portfolios, including corporate and international financial instruments. The proposed measures aim to reduce risks and increase the profitability of banking operations with securities.

Keywords: commercial banks, securities, active operations, passive operations, investment activities.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Romashko Oleksandra M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: les.rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-2733>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAR-6863-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221958216>

Krykhivska Nataliia O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: nataliia.krykhivska@nung.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6807-0177>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KQT-9481-2024>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221950620>

Sheshurak Andrii I. – Student, Institute of Economics and Management, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: andrii.sheshurak-fnm231@nung.edu.ua

Зростаюча конкуренція серед фінансових посередників значно змушує можливості банків у сфері традиційного кредитування, змушуючи їх шукати нові напрямки для отримання доходів. Одним із таких перспективних напрямів є діяльність на ринку цінних паперів, яка сьогодні привертає велику увагу як науковців, так і практиків. Це пояснюється тим, що операції з цінними паперами дозволяють банкам розширити спектр послуг, диверсифікувати джерела доходів і посилити свої конкурентні позиції на фінансовому ринку.

Вивченню операцій з цінними паперами комерційних банків, а також теоретичному та практичному здійсненню цих операцій присвячено достатньо праць вітчизняних учених, таких як: Борисова Л. Є., Мамуненко М. С. [1], Костюк В. А. [2], Миколишин М. М. [3], Нехайчук Д. В., Нехайчук Ю. С. [4], Руденко Н. О. [5], Хома І. Б., Антошук І. А. [6], Черкасова С. В. [7] та інші.

Потенціал українського ринку цінних паперів використовується не повністю, особливо комерційними банками, які не змогли повною мірою вико-

ристати свої фінансові та інвестиційні можливості для розвитку українського фінансового ринку.

Сьогодні на ринку цінних паперів існує значний дисбаланс на користь державних облігацій. Хоча інвестиційні ресурси банків більш ефективно використовуються для реалізації монетарної та фіскальної політики держави, їх роль у фінансуванні економічної активності через механізм ринку цінних паперів залишається недостатньою. Саме тому дослідження операцій вітчизняних банків з цінними паперами є актуальною.

Метою дослідження є оцінювання масштабів операцій комерційних банків з цінними паперами та розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо перспектив їх розвитку.

Комерційні банки є ключовими гравцями на ринку цінних паперів, виконуючи важливу роль інституційних учасників. Вони активно здійснюють операції з різними видами фінансових інструментів, включаючи пайові, боргові та похідні цінні папери. Ця діяльність охоплює пер-

винний і вторинний ринки, біржові та позабіржові сегменти, а також національні та міжнародні ринки державних і корпоративних цінних паперів [7].

Залежно від мети їх здійснення, ролі у фінансовій діяльності банків та впливу на структуру балансу операції з цінними паперами поділяються на активні та пасивні. Активні операції передбачають вкладення банківських коштів у цінні папери з метою отримання доходу або управління ризиками та відображаються в активах банківського балансу. А пасивні операції мають на меті залучення коштів банками за допомогою випуску власних цінних паперів.

Аналізуючи *рис. 1*, що демонструє динаміку активних і пасивних операцій банків з цінними паперами за період із 01.01.2020 до 01.11.2024, можна виділити кілька важливих тенденцій:

1. *Активні операції банків з цінними паперами характеризувалися динамічним зростанням, оскільки інвестиції в цінні папери зростали впродовж аналізованого періоду: у 2020 році обсяг активних операцій складав 379,2 млрд грн, тоді як на початок листопада 2024 року цей показник досяг 1305,2 млрд грн. Це свідчить про понад триразове зростання обсягу активів за шість років.*

Найбільше зростання спостерігалось у 2023–2024 роках. У 2023 році активи зросли з 825,4 млрд грн до 1250,7 млрд грн (зростання майже на 51,5 %). Це пов'язано зі зростанням активності банків на ринку цінних паперів.

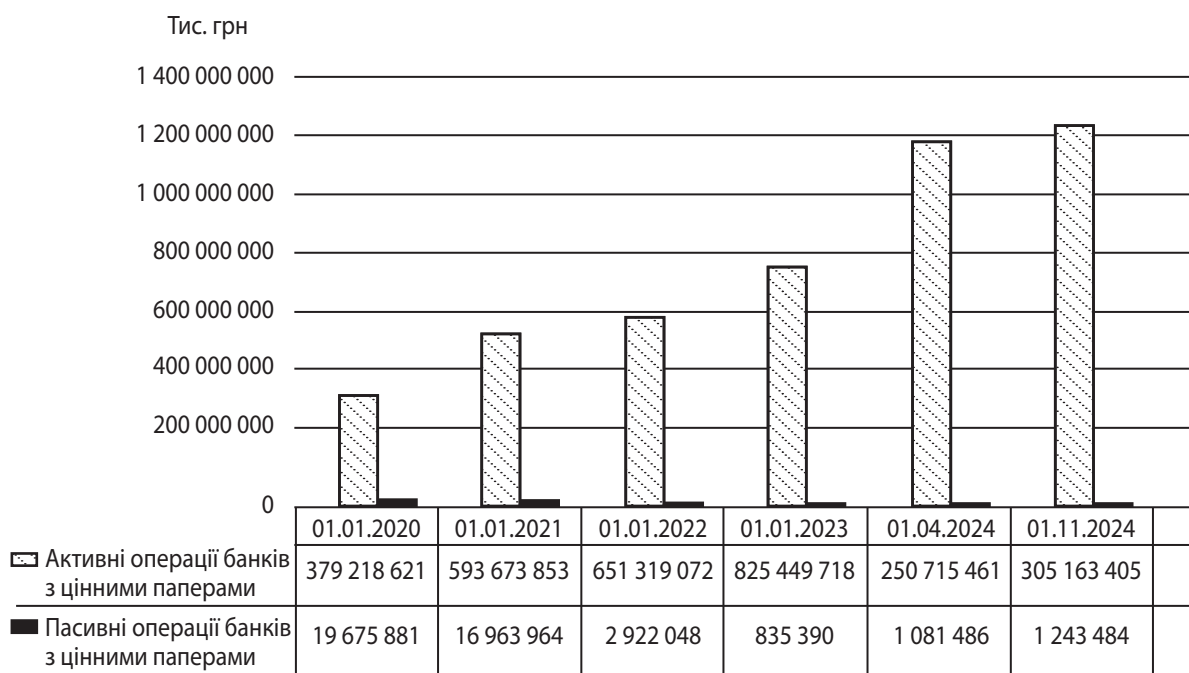

Рис. 1. Динаміка операцій комерційних банків на ринку цінних паперів

Джерело: побудовано авторами за даними [8].

Проте у 2024 році темпи зростання уповільнилися (за 10 місяців збільшення лише на 4,35 %).

2. *Пасивні операції банків з цінними паперами характеризувалися тенденцією до скорочення і на відміну від активних операцій демонстрували значні коливання: у 2020 році їхній обсяг складав 19,7 млрд грн, що було найвищим значенням за весь період. Особливо суттєве зниження відбулося між 2021 і 2022 роками (з 16,96 млрд грн до 2,9 млрд грн), що свідчить про зменшення залучення банками коштів через емісію цінних паперів.*

Загалом частка пасивних операцій у структурі банківських операцій із цінними паперами є

мінімальною у порівнянні з активними операціями (*рис. 2*).

Обсяг інвестиційних ресурсів банків на фондовому ринку визначається передусім розміром портфеля цінних паперів, який є ключовою частиною активів банку та вказує на його стратегію отримання доходу.

Коефіцієнт активності, що відображає частку інвестиційних операцій у структурі активів банків, демонструє позитивну динаміку: у 2020 році показник становив 19,14 %, а у 2024 році він досягнув піку в 37,78 %, хоча трохи зменшився до 36,32 % у листопаді 2024 року. Таке зростання свідчить про значну увагу банків до інвестиційної діяльності, особливо у 2023 році, через збільшення

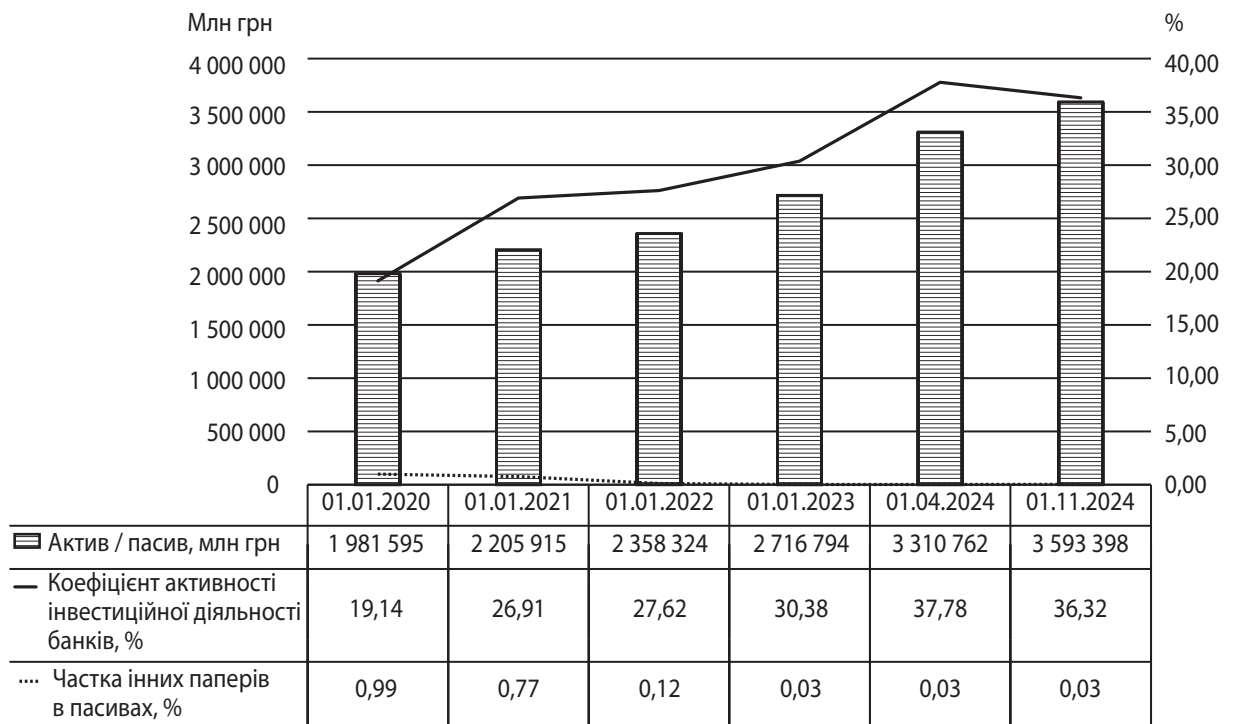

Рис. 2. Показники масштабів операцій з цінними паперами

Джерело: побудовано авторами за даними [8].

доходності інструментів та обмеження кредитної активності.

Частка цінних паперів у пасивах банків залишається незначною, що вказує на низьку залежність банків від залучення коштів через випуск боргових зобов'язань та додаткової емісії акцій: у 2020 році показник становив 0,99 %, після чого значно знизився до стабільного показника 0,03 % у 2023–2024 роках. Це свідчить про переважне використання інших джерел фінансування банками, наприклад, депозитів клієнтів або міжбанківських кредитів.

Ці тенденції вказують на те, що банки поступово збільшують свою роль як активних учасників

ринку цінних паперів, орієнтуючись на зростання доходів від інвестиційної діяльності та оптимізацію ризиків.

Інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів охоплює операції з купівлі, продажу, утримання та управління портфелем фінансових інструментів. Банки використовують цей вид діяльності для збільшення прибутковості, забезпечення ліквідності, управління ризиками та виконання нормативних вимог [4].

Проаналізуємо динаміку портфеля цінних паперів комерційних банків України за даними НБУ (табл. 1).

Таблиця 1

Портфель цінних паперів комерційних банків України

Показник, млн грн	Період					
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	208589	307741	335968	270723	456478	574271
у т.ч. що рефінансуються НБУ	197195	295522	330818	264695	413910	509613
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	170630	285933	315351	554727	794238	730893
у т.ч. що рефінансуються НБУ	166625	265687	309817	531911	729963	655411
Портфель цінних паперів	379219	593674	651319	825450	1250715	1305163
з них ОВДП	334283	518604	546067	483147	653990	814799

Джерело: згруповано авторами за даними [8].

Всього портфель цінних паперів зріс із 379219 млн грн у 2020 році до 1305163 млн грн у 2024 році, що свідчить про значне нарощування банками своїх активів у цінних паперах.

Основне зростання забезпечене збільшенням обсягів цінних паперів за амортизованою собівартістю.

Сукупний обсяг портфеля зріс у 3,44 рази за п'ять років, що свідчить про загальне підвищення активності банків на ринку цінних паперів, зокрема у сегменті державних облігацій.

Значні обсяги вкладень у портфелі банків в ОВДП свідчать про зосередженість на консервативних інструментах. Обсяг облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) у порт-

фелі банків зріс із 334,3 млрд грн у 2020 році до 814,8 млрд грн у 2024 році. Проте у 2023 році спостерігався короткочасний спад обсягу ОВДП (до 483,1 млрд грн), що пов'язано зі зменшенням попиту та змінами в політиці банків.

Значну частку портфеля цінних паперів складають цінні папери, які використовуються банками для отримання рефінансування від НБУ. Їх обсяг зріс із 363,8 млрд грн у 2020 році до пікових 1143,8 млрд грн у 2024 році, що свідчить про посилення залежності банків від підтримки ліквідності з боку Національного банку України.

Щоб зрозуміти особливості функціонування банків на фондовому ринку, необхідно детально проаналізувати сучасний стан розвитку операцій банків із цінними паперами (табл. 2).

Таблиця 2

Стан розвитку операцій банків із цінними паперами комерційних банків України

Показник	Період					
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.11.2024
Питома вага ОВДП у портфелі ЦП банків, %	88,15	87,36	83,84	58,53	52,29	62,43
Питома вага ОВДП у сукупних активах банків, %	16,87	23,51	23,15	17,78	19,75	22,67
Питома вага ЦП, що рефінансуються НБУ у портфелі ЦП, %	95,94	94,53	98,36	96,51	91,46	89,26

Джерело: пораховано авторами за даними [8].

Частка облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) є високою, становлячи 88,6 % у 2020 році і поступово знижується до 52,29 % у 2024 році, але до 01.11.2024 дещо відновлюється до 62,43 %. Зменшення частки ОВДП свідчить про диверсифікацію портфеля банків, що позитивно впливає на зниження ризиків, пов'язаних із залежністю від державних зобов'язань ймовірно, через:

- ✦ диверсифікацію портфелів;
- ✦ підвищення привабливості інших фінансових інструментів [6].

Висока частка ОВДП на початку періоду свідчить про значну залежність банківської системи від державних боргових інструментів, а поступове зниження цієї частки свідчить про більш збалансований підхід до інвестування.

Зниження питомої ваги ОВДП може бути позитивним сигналом, оскільки банки знижують залежність від державного боргу. Водночас значна частка ОВДП до 2024 року залишається високою, вказуючи на обережність у стратегіях інвестування банків.

Тренд питомої ваги ОВДП у сукупних активах банків показав зростання показника з 16,87 % у 2020 році до 23,51 % у 2021 році, після чого він коливається на рівні 17,78–22,67 %. Це означає, що банки активно використовують ОВДП як частину своїх активів для забезпечення стабільності та ліквідності.

У 2021 році банки збільшили обсяг інвестицій в ОВДП у структурі своїх активів через зростання дохідності цих інструментів та вимог щодо формування резервів. До кінця 2024 року відновлення частки ОВДП у активах до 22,67 % свідчить про поступове повернення банків до державних облігацій через зростання їхньої ліквідності або стабільності.

З початком військової агресії в Україні уряд прийняв рішення про випуск окремого виду державних цінних паперів – воєнних ОВДП, чим значною мірою активізував цей ринок та участь у ньому банків. Для додаткової активізації цього ринку з початку 2023 р. НБУ дозволив банкам формувати до 50 % своїх обов'язкових резервів за рахунок купівлі окремих видів ОВДП. Фактично у такий спо-

сіб НБУ стимулює банки до придбання державних облігацій, наголошуючи на привілейованих цінних паперах, потрібних уряду [7].

Питома вага цінних паперів, що рефінансуються НБУ, у портфелі банків зберігалася на високому рівні, варіюючись між 89,26 % і 98,36 % упродовж 2020–2024 років. Максимальне значення (98,36 %) спостерігалось у 2022 році, а мінімальне (89,26 %) – у 2024 році.

Банки активно використовували рефінансування НБУ, що свідчить про значну залежність від цього інструменту для забезпечення ліквідності. Зменшення частки рефінансованих паперів до 2024 року вказує на покращення ліквідності банків та зміну регуляторної політики НБУ.

Незважаючи на те, що банкам належить вагоме місце в інвестиційному процесі, практика функціонування вітчизняного ринку цінних паперів свідчить про недостатню активність комерційних банків як інвесторів цього ринку щодо цінних паперів суб'єктів господарювання [2, с. 148].

На основі аналізу нормативів інвестування Н11 та Н12 [9] встановлено, що комерційні банки майже не вкладають кошти в корпоративні цінні папери, а виключно в державні цінні папери, тобто структура інвестиційних портфельів не є виваженою.

Незначні обсяги вкладень комерційних банків у фондові інструменти можна пояснити зваженою політикою їх керівництва щодо вкладень у цінні папери та недостатнім розвитком вітчизняного фондового ринку. Така позиція банків з одного боку гальмує розвиток українського ринку цінних паперів, а з іншого – обмежує доходи від операцій із цінними паперами [3, с. 34].

Крім того, це також пов'язано з [2, с. 147]:

- ✦ недостатнім рівнем розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- ✦ недостатньою привабливістю цінних паперів українських емітентів та відсутністю гарантій стосовно отримання дивідендів за ними через непрозорість структури власності більшості акціонерних компаній;
- ✦ високим рівнем інфляції;
- ✦ негативною економічною ситуацією в Україні.

Борисова Л. Є. та Мамуненко М. С. [1, с. 39] вважають, що комерційні банки могли б активізувати розвиток ринку облігацій підприємств виступаючи посередниками в даних операціях та зменшуючи недовіру до емітентів облігацій.

Необхідним є дослідження наявних альтернативних інструментів для здійснення інвестування, які пропонує фондовий ринок України через фон-

дові майданчики («Українська біржа», «ПФТС» та «ПЕРСПЕКТИВА») з урахуванням строковості укладених контрактів (наразі майже 100 % займають спотові угоди, значно менше представлені угоди РЕПО, а строкові угоди майже відсутні). Аналіз строковості дозволить зрозуміти проблеми з низькою активністю операцій з похідними фінансовими інструментами [5].

Крім того, покращення якості операцій банків із цінними паперами можна досягти за рахунок залучення в інвестиційний портфель цінних паперів іноземних емітентів.

Тому комерційним банкам необхідно диверсифікувати портфель цінних паперів за рахунок [1; 5; 10]:

- ✦ *розширення структури портфеля шляхом залучення різних типів цінних паперів, таких як корпоративні облігації, акції, інвестиційні сертифікати, для зниження ризиків та підвищення прибутковості;*
- ✦ *інвестицій в іноземні цінні папери шляхом використання міжнародних ринків для доступу до цінних паперів з більшою доходністю та меншою волатильністю;*
- ✦ *обліку галузевих трендів шляхом інвестування в цінні папери секторів економіки, що демонструють зростання, наприклад, ІТ, відновлювальні джерела енергії, технології.*

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз операцій комерційних банків з цінними паперами показав, що банківські установи є активними учасниками ринку цінних паперів, що підтверджено зростаючою динамікою обсягів інвестиційного портфеля і часткою інвестицій в цінні папери в складі активів, та здійснюють широкий спектр операцій із ними, включаючи торгівлю цінними паперами, андеррайтинг, зберігання цінних паперів та інші операції. Загалом можна зазначити позитивну динаміку діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів. Проте на основі аналізу нормативів інвестування Н11 та Н12 встановлено, що комерційні банки майже не вкладають кошти в корпоративні цінні папери, а виключно в державні цінні папери, тобто структура інвестиційних портфельів не є виваженою. Саме тому одним з напрямів підвищення ефективності роботи банків з цінними паперами варто запропонувати диверсифікацію портфеля цінних паперів, оскільки різноманітність активів у портфелі зменшує ризик, пов'язаний із коливаннями вартості окремих цінних паперів. Також банкам варто працювати у напрямі активізації пасивних операцій, адже розвиток

інструментів залучення коштів через ринок цінних паперів допоможе банкам ефективніше управляти фінансовими ресурсами. Банки можуть інвестувати також в корпоративні та міжнародні фінансові інструменти. Інвестиції у високоякісні міжнародні фінансові інструменти дозволять диверсифікувати ризики та отримати додаткові джерела доходу.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення можливостей удосконалення нормативної бази для стимулювання інвестицій у корпоративні цінні папери, аналіз впливу зовнішніх економічних факторів на діяльність банків на ринку цінних паперів та застосування сучасних технологій для управління інвестиційною діяльністю. Таким чином, впровадження зазначених рекомендацій дозволить посилити ефективність банківських операцій із цінними паперами, забезпечуючи стабільний розвиток фінансового сектору та економіки України загалом. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Борисова Л. Є., Мамуненко М. С. Сучасні напрями розвитку вітчизняних банківських операцій з цінними паперами. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2 (103). С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-6>
2. Костюк В. А. Управління портфелем цінних паперів банку. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 12. С. 145–149. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/27.pdf
3. Миколишин М. М. Аналіз діяльності банків України на ринку цінних паперів. *Вісник Університету банківської справи*. 2016. № 3. С. 29–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2016_3_7
4. Нехайчук Д. В., Нехайчук Ю. С. Щодо інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 4. С. 83–88. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-investitsionnoy-deyatelnosti-bankov-na-rynke-tsennyh-bumag.pdf>
5. Руденко Н. О. Структура інвестиційних портфелів банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 115–123. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/download/3957/3992/9261>
6. Хома І. Б., Антошук І. А. ОВДП як інструмент впливу на монетарне та фіскальне регулювання в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 64–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-11>
7. Черкасова С. В. Регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-93>
8. Основні показники діяльності банків. Наглядова статистика // Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
9. Пруденційні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції (у розрізі банків). Наглядова статистика // Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
10. Моргачов І. В. Особливості диверсифікації та ребалансування портфеля цінних паперів: аспекти організації діяльності інвестиційних фондів. *Economics and Law*. 2022. № 64 (1). С. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.098>

REFERENCES

- Borysova, L. Ye., and Mamunencko, M. S. "Suchasni napriamy rozvytku vitchyznianskykh bankivskykh operatsii z tsinnymy paperamy" [Modern Trends in the Development of Domestic Banking Transactions with Securities]. *Naukovy visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, no. 2(103) (2021): 35-41. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-6>
- Cherkasova, S. V. "Rehuliuвання diialnosti bankiv na vitchyznianomu rynku tsinnnykh paperiv" [Regulation of Banks' Activities in the Domestic Securities Market]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 52 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-93>
- Khoma, I. B., and Antoshchuk, I. A. "OVDP yak instrument vplyvu na monetarne ta fiskalne rehuliuвання v Ukraini" [OVDP as a Tool for Influencing Monetary and Fiscal Regulation in Ukraine]. *Ekonomicnyi prostir*, no. 181 (2022): 64-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-11>
- Kostiuk, V. A. "Upravlinnia portfelem tsinnnykh paperiv banku" [Management of the Bank's Securities Portfolio]. *Infrastruktura rynku*. 2017. http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/27.pdf
- Morhachov, I. V. "Osoblyvosti dyversyfikatsii ta rebalansuvannya portfelia tsinnnykh paperiv: aspekty orhanizatsii diialnosti investytsiinykh fondiv" [Features of Diversification and Rebalancing of a Securities Portfolio: Aspects of Organizing the Activities of Investment Funds]. *Economics and Law*, no. 64(1) (2022): 98-108. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.098>
- Mykolyshyn, M. M. "Analiz diialnosti bankiv Ukrainy na rynku tsinnnykh paperiv" [Analysis of the Activities of Ukrainian Banks in the Securities Market]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*. 2016. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2016_3_7
- Nekhaichuk, D. V., and Nekhaichuk, Yu. S. "Shchodo investytsiinoi diialnosti bankiv na rynku tsinnnykh paperiv" [Regarding the Investment Activities of Banks in the Securities Market]. *Finansy, banky, investytsii*. 2014. <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-investitsionnoy-deyatelnosti-bankov-na-rynke-tsennyh-bumag.pdf>

“Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv. Nahliadova statystyka” [Main Indicators of Bank Activity. Supervisory Statistics]. Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>

“Prudentsiini normatyvy ta limity vidkrytoi valiutnoi pozytsii (u rozrizi bankiv). Nahliadova statystyka” [Prudential Norms and Limits of Open Currency Position (by Bank). Supervisory Statistics]. Natsional-

nyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>

Rudenko, N. O. “Struktura investytsiinykh portfeliv bankiv Ukrainy” [Structure of Investment Portfolios of Ukrainian Banks]. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2024. <https://www.nayka.com.ua/index.php/invest-plan/article/download/3957/3992/9261>

УДК 336.563.1:336.58:614.2

JEL Classification: H81; I15; I18

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-256-266>

ГРАНТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

© 2025 ГОРИН В. П., ЛОБОДИНА З. М., ЧАЙКІВСЬКИЙ Н. О.

УДК 336.563.1:336.58:614.2

JEL Classification: H81; I15; I18

Горин В. П., Лободіна З. М., Чайківський Н. О. Гранти як джерело фінансування та інструмент фінансової безпеки галузі охорони здоров'я

Стаття присвячена розкриттю теоретичних засад грантів та обґрунтуванню їх ролі у фінансовому забезпеченні охорони здоров'я. Узагальнення наукових поглядів вказало на існування двох ключових підходів до розуміння гранту, в основу розмежування яких покладено принцип цілепокладання, відповідно до якого існує тісна кореспонденція між обсягом виділених фінансових ресурсів і розумінням кінцевих результатів їхнього використання. Охарактеризовано визначальні риси грантів, а саме – їх цільове призначення, безповоротність і безоплатність, а також наголошено на особливостях грантового фінансування, що передбачають високий рівень конкуренції за залучення гранту та постійний контроль з боку грантодавця за ефективним використанням грантових коштів. Обґрунтовано, що як інструмент матеріалізації фінансових відносин гранти задіяні в реалізації розподільчої та контрольної функцій фінансів. Крім дотримання часових, вартісних та інших обмежень, залучення грантів передбачає також процедури обґрунтування унікальності проекту, доведення спроможності реципієнта його реалізувати, співучасті та валідації. Це створює передумови для високого рівня ефективності використання грантових коштів та є безперечною перевагою грантів порівняно з іншими формами фінансування потреб розвитку. Обґрунтовано, що хоча вагомість грантового фінансування у фінансовому забезпеченні охорони здоров'я в повоєнний період науковою спільнотою та експертними колами може бути переоцінена, гранти володіють значним потенціалом як джерело фінансування проектів розвитку та забезпечення фінансової безпеки соціальної сфери, зокрема охорони здоров'я. Особливо вагомими є перспективи використання грантів для підвищення доступності та поліпшення якості медичних послуг, стимулювання розвитку медичних інновацій, забезпечення фінансової стійкості медичних установ, відновлення зруйнованої через бойові дії інфраструктури охорони здоров'я.

Ключові слова: грант, охорона здоров'я, грантове фінансування, проект, соціальна сфера, фінансова безпека, публічний сектор.

Бібл.: 21.

Горин Володимир Петрович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: v.horyn@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6048-8330>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/GOK-2819-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58499767500>

Лободіна Зоряна Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: zoryanamyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8536-1440>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/G-7988-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192835038>

Чайківський Назарій Орестович – здобувач ступеня доктора філософії, аспірант кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: nazarcajkivskij@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3070-3298>